

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Ligfrid Svensson*
 Härad: *Fresta, Gärds* Adress: *Folkleksarkivet, Lund*
 Socken: *Spensköp, V. Vrams* Berättat av: *Elna Lindahl, torpar-
 änka*
 Uppteckningsår: *1947* Född år *1863* i *V. Vrams sn.*

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-12.

"Skosman". s. 13.

"Pöslingsarna". s. 13

Kors där vägen blivit mördad. s. 14.

LuF 59.

Jag är född på ett litet ^{torp} ställe i Friggstad,
V. Vrams socken [strax intill gränsen till
Lvenshög], far hade ett par kor, också
får, men ingen häst. Min mor var mat-
lagerska. Hon hade varit kökerska på
Maltsholm och där hade hon lärt sig. När
hon kom dit fick hon hjälpa kökerskan
och då lärde hon sig. Sen blev hon själv
kökerska. I bondgårdarna var det inte
allmänt att man kunde baka kakor.
Men om det var pågå om någon en
krans, när någon fick ett barn eller fylle
år, så skulle mor åstad och baka. Nej,
inte sockerkakor eller tårter. Det hörde
jag aldrig talas om förr, utan vetekrans.
Jag gifte mig för 61 år sedan. Min man
tyckte kranan. Jag minns inte i min barn-
dom att jag såg några tapeter på väg-

1
Levnads-
omständig-
heterHem-
redning

garna. Det var kalkade väggar. I första hemmet vi hade [i Kilhult, Grensköps nr] hade vi vita väggar, och det var nybyggd. Det var murat av torv. Det var en och annan som hade ett sådant hus. Utantill både ut och inantill slätt på torven med murbruk. Det var dåliga väggar, torven torkade och föll sönder. Det var ett elände. I Kilhult hade vi korta gardiner men inte tapeter. Sen flyttade vi hit till Grensköps nr 2. Den 2 maj i år hade jag bott här i 55 år. Då hade folk tapeter. Här har varit känd dörrar i stugan. Vi ha byggt alla ytterväggarna. Förut har här varit "bälaväggar", det är bara "mursningen" [skorstens och bakugnen], som är kvar. Här var ungefär 3 tunnland äker och ett par tunnland skogs

mark. Vi hade 3 kor, men då fick vi köpa
likt hö.

Här var en sådan där som kallas rätt-
ugn. Vi köpte den här "ugnen" [d. v. s. den
kokespis som mor Elna fortfarande an-
vänder] när vi gifte oss och den hade vi med
oss hit. De senaste åren jag var hemma
hade vi sin här "ugn" [kokespis], men vi
var bland de första.

Ja visst har jag hört talas om "lilla
stuan". Det var ofta när gammal som
bodde där. Det var en röra förr, barnen
låg där de andra låg. Där var inte prå-
g och någon sängkammare. De var bak
här i Lönshöj; i V. Vram hade vi det
liksom lite finare, och jag minns inte
i min barndom att jag såg några tapeter,
det var bara vaggas.

De hade väggfasta bänkar på somliga ställen och bordet stod utmed en vägg. Det var både här och i V. Vram. När vi gifte oss köpte vi ett avlångt bord, sen skaffade vi oss det här runda bordet [runt bord med klaffar och varvade ben]. Det var liksom lite finare. Folk var mycket fattigare för än nu.

[Mor Elna bjuder uppteknaren kaffe bakt; kaffepumpa och berättar:] Vi hade "kaffe-flaska" i mitt hem, den satte mor på en "kelfod" [kittelfot] ute på spisen [d. v. s. i den öppna skorstenen]. Inte alla som hade det för; bakte kaffe på kittel och så. Nu är det väl inte så många som har det. Mor hade en kaffe-flaska; 22 är, innan hon slog ränder den. Den här har jag haft; 5 är. För hade de "sättugn" och "ugnbank".

I mitt hem hade vi en häck framför vägen.
Där hade vi höns, 10 à 12 stycken. Det var
om vintern. De köptes ut på kvällarna, om
natten var de väl bland kreaturen. Då
hade vi lergolv. Men sen fick vi skura-
de golv, det var älskliga år innan jag
gifta mig. Det var nog bara på de
små ställena, som de hade höns inne.
Det var en kärring här borta i Skilhult, som
kom till ett ställe, där det var skurade golv.
Det tyckte hon var för gale, hon var ju van
vid att det skulle stros sand på golvet. O-
behöft tog hon av sig skorna långt utan-
för huset, innan hon gick in. Det var av
behöft, hon blev ju smutsig om fötterna.
De talade ofta om detta.

Jag kommer ihåg från min barndom, att där var auktion på folk. Jag var med Försörjning
av fattiga av fattiga

och såg på en gång, jag kunde vara 10 å
12 år. Aldrig ville jag följa med fler gånger.
De grät och svor. De som hade det bra,
ville ju vara kvar. Vi hade en krympling
i mitt föräldrahem, som hette Klarna. Hon
var hos oss i 35 år. Sen kom det ju älder-
domshem till och mor blev dålig, annars
hade hon loftat om att hon skulle få vara
kvar till döddagar. De sista åren hade
mor och far inte mer än 10 riksdaler
från henne. Och sen det blev äldersdomshem fick
de ingenting. Det blev nästan som gjalvskri-
vet att hon skulle vara hos oss. På auktionen
var det en stor röra av gamla och "glyttar"
det var ju en stor församling, V. Vram. Det
är väl en 70 år sedan det kom till älder-
domshem i V. Vram. Här är inte något i Lön-
köp, de ha andelar i Vramas.

Vi hade en kärna, som vi stötte i med "tönestake". Här var också "runten oms-bärnor" [med rev], de var nymodigare än "rättappskärnorna". För "östades" myshet. Somliga hade korgar, som var runda och flätade, andra hade träkar, där var också runda sadlarna, men mest fyrkantiga. De kan väl fortfarande "trycka" någon "julaost", men annars finnes det ju att köpa. Det blev ju rekant när mejeriet kom. För fanns inte mejerier. I min hemtrakt [grannsocknen V. Vran] körde vi till Kristianstad med smöret. Vi hade stora träbyttor, som vi lade smöret i. Det var torgdag på onsdagarna, det är det vanliga än. Härifrån körde man till Hårby. Mejeriet i Kiltult fanns inte när jag flyttade hit till socknen. Men sen

Smörberedning
min och
ostberedning

blev det mejeri, och några senare andels-
mejeri. Innan mejeriet kom till kunde
vi ^{sända} smör med någon som körde. Ja,
visst har jag gått till Hårby, men inte
med smör. De hade inte vi mycket
 kreatur för, de köpte inget foder. Att köpa
kraftfoder har väl dock varit i bruk
en 50 år. Inga roherbeter på den tiden.

Tjänarna fick ull och kläder i lön.
Här var liksom inte pråga om pengar
för. Aldrig hörde jag någon som köpte
något "sl" [svel, kött], de slaktade
ju själva kreatur.

Här baka de på ställena jorffarande,
både grovt och fint bröd. Det vet jag att
min svärson och sin gör i Långaröd. Fast
en gång i fjor, det vet jag, när de tyckte
att de inte hade tid, så lämnade de mjöl

Natura-
hushållning

Till en bagare.

Bygga dricka tes jag vi ha gjort in
på 1900-talet. Sen blev det byggare i sam-
hällena, som höra omkring.

Jag kommer ihåg, när de hade träar jordbruks-
och redskap. Min far hade dragare
från gården, det var stutar. Han hade
själv lite redskap, han var så han
själv kunde göra sådana. Men som
barn kommer jag ihåg att de också hade
järnharvar och järnplogar.

De hade till och "vaddjesten" som
de hade med sig i en spann med vatten
ute på åkrarna eller ångarna. Hem-
ma på gården hade de slipsten. De
hade stora ångar ute i skogarna, där
de höstade hö. Ingen åker mm de hösti-
de på, där var inte så mycket med

åkrarna. På Friggesta kunde vara en
10 hästar som slog hö och de fith ända
till 40 à 50 lass hö. De hade väl här 8 à 10
kor och ett par ostar och några ung-
djur, det var ju en vanlig bondgård.
Nu höstas det ju knappt något hö.
Skogarna har fått växa upp. De tog
"fåralöv", jag vet inte av vad för slags
trävara, har endast hört det omtalas.
Horna kunde det inte bli så mycket av, utan
de sålde säd och potatis. Så var det
här i Lönshöj. Kreaturen mest för
husbehov.

Här var gamla gubbar, som gjorde Binärings
enchorger, flätade och sålde, var att glocka
"pärrer" [potatis] i och sådant.

De körde för mycket med bränne, skogarna var ju stora.

Göingarna kom ner med baljor, saltkar och stegar. Brukte komma någon gång på framtiderna. De kom till gårdarna och sålde men tog också till marknaden i Flörby och Kristianstad.

Sen jag blev konfirmerad minns jag att jag var med om att ta upp Torv. Torvmossen hörde till Kilkult. Det var "byare", som köpte torvmossor av bönderna. Vi kallade dem för "byare", de var från Kristianstadsområdet till, där var rika torvmossor [i skogsbygden ha tydligen bönderna från byarna på Kristianstadsområdet kallats "byare"]

Jag kan inte minnas utan här alltid Handelsbod varit handelsbod både här och i V. Vram. Nej salt till hade de inte. Det var män som hörde ner till "lejet" [sagesmannen vet ej

Torvupp-
tagning

Servering

vilket [isheläge] och köpte färsk sill och sål-
de ut till folket. Så fuk de jäter salta den.

Vi hade små lertallrikar, stora som
tjfat, var och en hade vin. Man fuk jäter
ha kniv med sig. Öven fruntimmerna
hade med en fällekniv i sin lomma.
Det kommer jag väl ihåg. Jag har sett
trä-tallrikar på något ställe, var skivor
som låg runt bordet. Jag var bara mycket
liten, det var i V. Vram. De doppade "järem"
i "järedoppa" [potatisdoppa], litet vatten
hanske än vanlig mjölk, var väl litet
grädde i. De hade hornshedar, jag har
sett träshedar, men ej varit med om att
gagna. Jag fuk ett par hornshedar, som vi
hade som smörshedar [att älla smör med?],
annars tycker jag inte vi hade sådana.

Mor talade om "skosman". De var tyskar, bodde ej långt från Friggestad [V. Vram]. Deras far och mor var mycket på arbete, så glytterna var mycket insamma. Där var inga stängsel utan kreaturen gick samfyllt. När mor en gång skulle vabta kreaturen, så såg mormor och panna, när hon gick. Men mor tyckte en hon kom och kallade på henne: Anna, Anna. Mor tyckte att mormor inte behövde sänna efter, hon skulle nog själv vabta kreaturen. Men när mor vände sig om såg hon att den som kallat var liksom baktill som ett baktag och då förstod hon vem hon var. Och när mor kom hem, så mormor och panna.

De talade också om "pöwlingarna", de

var också i rhogarna, ett slags smitt folk.
De hörde dem också på toftet hur de
tröskade, inte rädda för dem, gjorde ingen
förtret.

Där var tal om ett kors [säger sag-
mannen som var på upptäckarens
frågorna], det var något slags mord
och där satte de ett kors. Vet nog
mer om det uppe i Linderöds försam-
ling.

Jag hade tänkt bli lärarinna men
det var inte så lätt att läsa för. Jag
hade också gott minne. Jag kan hela
visan om ett mord i Kvarstorp i Djur-
röd. Det var en ung bondson som slog
ihjäl far och mor och en bror. Det var
av avundsjuka mot sina bröder. Han dog
i fångelse. [Sagmannen läser hela visan, som
funnits i skillingtyck.]